

PORTRETUL UNUI NECUNOSCUȚ. N. I. POPA, PUBLICIST

REMUS ZĂSTROIU

Statutul publicisticii, locul ei în interiorul sau în afara sferei literaturii au fost și rămân încă subiect de controversă. Într-o cronică la volumul al IV-lea din *Istoria literaturii române contemporane* de E. Lovinescu, dedicat evoluției prozei literare, Perpessicius făcea acum șaptezeci de ani următoarea observație: „Nimic din celelalte specii ale prozei literare – critică, memorialistică, ziaristică, oratorie – nu figurează între limitele acestui volum și nici între zărilor, destul de larg deschise de almințeri, ale celor șase volume”¹. Autorul *Mențiunilor critice* se referă mai ales la publicistica lui M. Eminescu² sau N. Iorga³. El ar fi putut, la fel de bine, să adauge și exercițiul publicistic al lui M. Kogălniceanu, T. Maiorescu sau A. D. Xenopol. După cum se poate observa, prin alegerea, nicidecum întâmplătoare, a acestor nume, am schițat o linie de tradiție a publicisticii ieșene din secolul al XIX-lea și din primii ani ai celui următor. Este vorba de o succesiune de atitudini și de luări de poziție care își situează începuturile în preajma anului 1848, o dată cu apariția „Daciei literare”. Trecând peste inevitabile diferențe de program politic sau de strategie literară, această succesiune își află desfășurarea firească în texte apărute în paginile revistei lui V. Alecsandri, „România literară”, pentru a izbândi pe deplin atunci când „Convorbirile literare”, prin colaborarea lui A. D. Xenopol și T. Maiorescu, ajung la o plenitudine de mijloace și la un portofoliu de idei pe care alte publicații ale acelor ani nu au izbutit să le egaleze. O altă revistă din Iași, „Viața românească”, avea să preia peste decenii o tradiție pe care, între timp, numeroși publiciști din vechea capitală a Moldovei nu osteniseră să o illustreze. Dar în ianuarie 1930, ca urmare a unui proces istoric de migrare spre sudul mai bogat în posibilități și în funcții, „Viața românească”, împreună cu mulți dintre redactorii și colaboratorii ei, se mută la București. Încercarea unui grup de universitari, profesori de liceu și scriitori, de a o înlocui prin „Minerva”, „revistă de sinteză culturală”, editată de Societatea de Filosofie și Științe Sociale, eșuează. Până în ianuarie 1936, când o parte dintre foștii colaboratori de la „Viața românească” și „Minerva” izbutesc să scoată „Însemnări ieșene”, singura publicație periodică în ale cărei pagini își găsesc adăpost contribuțiile intelectualilor ieșeni va fi vechea „Arhivă”, revistă specializată însă în tipărirea documentelor și a studiilor de istorie.

¹ Perpessicius, *Opere*, vol.3, București, Editura Minerva, 1971, p. 253.

² *Ibidem*, p. 254.

³ *Ibidem*.

Întors de puțină vreme de la Paris, unde timp de șapte ani urmărise cursuri la École des Hautes Études și pregătise un doctorat materializat într-o excelentă ediție nervaliană, tânărul profesor de liceu Nicolae I. Popa nu va ezita să se integreze, în chipul cel mai firesc, grupului de la „Viața românească”. Din mărturisirile proprii, știm că făcuse parte pentru o scurtă perioadă de timp și din loja masonică pe care o conducea Mihail Sadoveanu. Era deci normal să-și publice studiile de literatură și notele critice în coloanele revistei ce tocmai atunci se mutase la București și să fie unul dintre inițiatorii aventurii editoriale de la „Minerva”. Tot atât de firesc va fi și unul dintre cei mai activi susținători ai pregătirilor făcute în vederea înființării revistei „Însemnări ieșene”, la care, pe toată durata apariției, adică între ianuarie 1936 și octombrie 1940, își va asuma, în calitate de redactor, îndatoriri dintre cele mai dificile⁴.

În cele ce urmează nu vom discuta însă fructuoasa activitate științifică a profesorului Popa și nici articolele de atitudine socială, demne de interes și acestea, pe care le-a semnat în toate periodicele amintite până acum. Ne vom rezuma la a urmări o altă latură, aproape necunoscută, a unei activități pe cât de bogate, pe atât de plină de roade. Este vorba de o serie de articole publicate de tânărul profesor, între anii 1934 și 1936, în ziarul ieșean „Opinia”. Exigențele gazetăriei cotidiene își vor pune într-o măsură amprenta pe scrisul celui ce cobora, de voie, de nevoie, în arenă, deși intervențiile sale se păstrează în zona culturii și a problemelor școlare. De ce a ales, dintre ziarele care apăreau atunci la Iași, tocmai „Opinia”, nu este greu de înțeles. Gazeta lui C. R. Ghiulea se situa pe o poziție politică de centru, chiar ușor conservatoare, în sensul unui conservatorism apropiat de cel care fusese promovată de Take Ionescu și de ieșeanul Alexandru Bădărău, și milita pentru consolidarea unei societăți democratice. Luările de poziție, atât cele ale redactorilor permanenți, cât și cele ale colaboratorilor, erau echilibrate, iar selecția știrilor, de cele mai multe ori, obiectivă, gazeta fiind ferită de accentele, adesea prea apăsate, pătimașe, ale unor publicații de stânga sau de dreapta. În același timp, la „Opinia” se întâlneau mulți intelectuali stimabili, din diverse generații, precum arhimandritul Iuliu Scriban, preotul N. Hodoroabă, profesorul August Scriban, scriitorul Adrian Pascu, criticul dramatic Wratislavius, avocatul Osvald Teodoreanu și, mai rar, Mihail Sadoveanu, George Topîrceanu, Ionel Teodoreanu. Atmosfera era, prin urmare, una de deschidere către discuțiile libere, de prețuire a libertății de gândire și de exprimare, precum și a adevăratelor valori culturale și literare. Totodată, în paginile gazetei se făcea loc în permanență unor luări de poziție în favoarea curentului de opinie așa-numit ieșenist, curent ce își va afla în N. I. Popa un susținător convins. Activitatea unor societăți, precum aceea de la „Arhiva”, Cercul Franco-Român „Luceafărul” sau „Prietenii Iașilor”, va fi constant urmărită și comentată favorabil. Dacă se are în vedere că profesorul Popa activa în toate trei societățile, apropierea de gazeta lui Ghiulea se explică, și din acest unghi

⁴ Arhivele Naționale Iași, Fond Liceul Militar – Iași, Dosar nr. 103.

de vedere, în chipul cel mai firesc. Colaborarea lui începe în primele săptămâni ale anului 1934 și va dura până la sfârșitul anului următor, când, absorbit de diligentele necesare pentru susținerea la București a doctoratului (25 noiembrie 1935) și de pregătirile pentru tipărirea primului număr din „Însemnări ieșene”, va scrie tot mai rar, renunțând apoi să mai publice în „Opinia”. În intervalul de timp amintit îi apar în cotidianul ieșean numeroase articole, toate tipărite în subsolul primei pagini, spațiu tradițional acordat colaborărilor importante. O parte dintre ele, cea mai însemnată, o constituie prezentările manifestărilor organizate de societățile pomenite mai sus. La prima vedere s-ar părea că sunt simple articole ocazionale. În realitate, profesorul Popa, așa cum va proceda și mai târziu, în anii când mulți dintre noi au avut prilejul fericit de a-l cunoaște și de a beneficia de experiența și de sfaturile lui, va trata această obligație cu seriozitate și, mai mult, va investi în îndeplinirea ei talent publicistic și o bogată încărcătură culturală și de informație diversă. El conferă astfel acestor texte rosturi și sensuri mai largi, mai profunde, transformându-le în adevărate comentarii, uneori chiar studii ale unor chestiuni, multe de actualitate, privitoare mai ales la literatura franceză. Fiecare prilej, bunăoară anunțarea unei conferințe dedicate lui Victor Hugo⁵ sau a turneului Comediei Franceze la Iași⁶, se transformă într-un punct de plecare pentru incursiuni erudite în istoria literaturii franceze și, în egală măsură, în descrierea și analiza mișcării intelectuale și literare europene a anilor '30 și '40. Câteodată, comentatorul își rezervă dreptul de a reveni pentru a discuta un aspect sau altul al conferințelor. În această situație, cu discreția și măsura ce l-au însoțit în tot ceea ce a întreprins, cu posibilitățile pe care i le oferă o informație amplă și mereu actuală, cu atenție pentru semnificații și pentru nuanțe, interpretările sale contribuie la situarea afirmațiilor unui conferențiar sau ale altuia într-un context cât mai corect, cât mai adecvat sau aduc în dezbatere aspecte și argumente noi, chiar de ultimă oră.

Conferința profesorului Pierre Andrieu, de la Institutul Francez din București, dedicată semicentenarului morții lui Victor Hugo, îi oferă, de pildă, ocazia de a glosa în jurul unei teme mereu actuale: ce rezistă în fața timpului din opera unui scriitor care, cât a trăit, a cules toate ofrandele gloriei. Articolul său depășește, ca de fiecare dată, limitele unui text destinat publicării într-un cotidian. Sunt trecute în revistă, cu paranteze subtile, când e cazul, ironice, reacțiile criticii literare din Franța în raport cu evenimentul discutat; se aduc argumente în sprijinul tezei că opera marelui poet rezistă întrebărilor timpului; se invocă aserțiuni ale lui André Gide pentru a defini ceea ce alcătuiește nucleul de rezistență al unei opere de mare întindere. Una dintre concluziile la care ajunge poate fi citată și azi: „Spiritul francez greșește adesea afirmând sau distrugând cu dezinvoltură. Abia târziu se închină – și nu fără rezerve – în fața verdictelor istoriei”⁷. Nu pierde însă din

⁵ Festivalul Victor Hugo, în „Opinia”, XXXI, 1935, nr. 8431.

⁶ Comedia Franceză la Iași, în „Opinia”, XXXII, 1936, nr. 8635.

⁷ Festivalul Victor Hugo, loc. cit.

vedere nici un alt aspect, și anume acela al reacției publicului din Iași, public pe care îl cunoștea bine. Cu o anume temeritate, pe care o putem aproba și azi dacă ne gândim la micile și chiar marile orgolii care se nasc din patriotismul local, profesorul Popa scria în încheierea articolului citat: „Iașul beneficiază de legenda măgulitoare a unui simț critic de om subțire, cu gusturi rafinate, care nu «înghite» orice, chiar de ar fi investit cu pecetea succesului în Capitală. Își are reacțiile lui proprii, din care își face de altfel o legitimă vanitate. Ar fi de dorit ca această «piatră de încercare», festivalul «Victor Hugo», să însemne câștigarea a două procese paralele: procesul Victor Hugo și acela al intelectualității Iașului»⁸. Relevant pentru strategia publicistică aleasă, pentru că în chipul cel mai evident se poate vorbi de o strategie utilizată, datorită căreia se structurează această proză generoasă în observații de finețe, este și articolul în care se analizează conferința profesorului Amédée Drouhin dedicată romanului *Adolphe* și, mai ales, lui Benjamin Constant: *Comment on écrit le roman de sa vie* (à propos de Benjamin Constant)⁹. Dacă în primul caz discutat era vorba de prezentarea unei viitoare manifestări, de data aceasta se fac referiri la un subiect deja cunoscut de eventualii cititori ai gazetei, care fuseseră prezenți și în aula Universității la întâlnirea cu profesorul francez. În consecință, comentariul asupra temei dezvoltate și, cu prisosință, completările, sugestiile se așază pe un teren, ca să spunem așa, defrișat de conferențiar. Ele sunt cu atât mai îndreptățite, mai dense și pun la contribuție lecturi foarte recente, care scăpaseră însă vorbitorului. Se fac referiri la discuțiile purtate în jurul operei lui Constant, la care participaseră cei mai autorizați specialiști: Gustave Rudler, André Monglond, Fernand Baldensperger. Nu intrăm în analiza admirabilei desfășurări a argumentelor utilizate și nici în a ceea ce aș numi darul de a autotempera printr-o nemăsurată discreție voluptatea, fervoarea demonstrației. Totul stă încă mărturie pentru competența, pentru deschiderea și lărgimea informației, pentru capacitatea de sinteză și, în egală măsură, pentru însușirea de a manevra argumentele în marginile unei discuții obiective, elegante, chiar și atunci când defecțiunile observate, e cazul conferinței amintite aici, i-ar fi permis analistului o cu totul de înțeles exploatare a lor în beneficiul propriu. Dacă printre rânduri se simte totuși și o nuanță subiectivă, atunci e una de altă natură. Cel ce trăise ani îndelungați în atmosfera intelectuală de la Sorbona nu-și poate stăpâni emoția când discută despre profesorii săi. În încheierea articolului despre Benjamin Constant, care pe neobservate s-a transformat într-un adevărat studiu, autorul inserează următoarea mărturisire: „Ca fost elev al profesorului Fernand Baldensperger, pot spune bucuria legitimă a acestui mare savant când și-a văzut confirmate intuițiile. Descoperirea lui nu însemna satisfacția unei simple vanități

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Romanul și viața*, în „Opinia”, XXX, 1934, nr. 8063.

[...]. Corespondența revelată [e vorba de schimbul de scrisori dintre B. Constant și M-me de Lindsay; n. n. – R. Z.] aruncă o lumină nouă asupra lui B. Constant, romancier; creația lui literară capătă acum o explicație¹⁰. Din același registru de completări critice fac parte și observațiile la conferința dedicată de Fr. Lebrun lui Rabelais, plecând de la cartea, recentă atunci, a lui Léon Daudet, *Le dernier amour de Rabelais*. „Oricâtă stimă aş avea pentru Léon Daudet, scriitor de-o informație și o fecunditate extraordinare, trebuie să mărturisesc că aş fi preferat o informație mai critică, mai ales într-un domeniu unde controversa înflorește. Numele unor specialiști autorizați ca Abel Lefranc, Jean Plattard nici n-au fost pronunțate. Și doar ultimul a strâns de curând munca unei vieți pe terenul rabelaisian într-un frumos și dens *Rabelais* (Paris, Boivin, 1933), care ar fi înlocuit cu prisosință *Le dernier amour de Rabelais*”¹¹. Acribia, constructivă și pasionată, dacă se poate spune așa, a profesorului Popa se manifesta cu aceeași intensitate, deloc agresivă, și când era vorba de personalități din alte zone ale civilizației franceze. Comentând, de pildă, o viitoare conferință despre Napoleon, a profesorului G. Dementhon, nu pierde prilejul de a realiza o incursiune dintre cele mai erudite în domeniu. Sunt discutate în treacăt, dar cu observații ce denotă seriozitatea demersului, lucrări clasice dedicate împăratului, aparținând unor Fr. Masson, Tancrède Martel, André Soares, Jacques Banville, Emil Ludwig. Nu sunt uitate nici cărțile care atunci reprezentau ultimul cuvânt în materie, semnate de Maria dell’Isola, J. Deschamps, L.-A. Guérard. Demne de notat sunt însă două propoziții finale, ambele stând mărturie pentru modul de a gândi al profesorului. Prima se referă nu atât la diferența dintre stilul de tratare universitar al unei teme istorice și acela, desigur, mult mai dezinvolt, mai liber în raport cu izvoarele al scriitorilor propriu-ziși, cât mai ales la modalitatea optimă de abordare a temei: „Sper, de altfel, ca d. Dementhon va utiliza nu atât izvoarele universitare, unde primează cel mai adesea documentul [...], cât [...] eseurile literaților, reconstrucțiile romancierilor, într-un cuvânt viziunea creatorilor [...]. O mare personalitate constituie o temă literară de interpretat; ea cere pătrundere, viziune și construcție proprie”¹². Cea de a doua propoziție, care își păstrează de asemenea prospețimea, precum și veridicitatea, pleacă de la comparația între despotismul napoleonian și despotismele anilor '40: „Un punct asupra căruia [...] va putea stărui [conferențiarul] este actualitatea lui Napoleon, dictator și organizator aproape științific al dictaturii [...]. Toate tacticile, mussoliniană, hitleristă, comunistă sau kemalistă datorează câte ceva scăpărilor lui Napoleon [...]: învățământ intensiv în spiritul regimului, organizarea militară a tineretului, concordatul cu Papa, [...]

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Napoleon și contemporanii noștri*, în „Opinia”, XXX, 1934, nr. 8110.

iată atâtea puncte ale programelor de dictatură contemporană ușor de regăsit în tehnica imperială napoleonică¹³. Nenumărate alte observații, toate mărturii ale unui interes mereu viu, ale unui spirit critic preocupat să analizeze, să înțeleagă, să remodeleze în funcție de repere și evoluții noi, se află răspândite cu dărnicie și în articolele dedicate conferințelor ținute la Iași de Jules Romains¹⁴, pe care îl ascultase și la Paris vorbind despre Thomas Mann, de Dragoș Protopopescu¹⁵ sau de Traian Brăileanu¹⁶.

Într-o serie de alte contribuții dezbate probleme școlare. Profesorul Popa funcționa atunci la Liceul Internat, unde era titular, și la Liceul Militar¹⁷. Articolele sale se referă la situația școlii românești în general, plecând de la o chestiune cu totul particulară – cazurile de sinucideri ale elevilor. Se simțise îndemnat să atace aceste cazuri spinoase de un alt articol, apărut tot în „Opinia” și aparținând unui reputat publicist local, avocatul Milton G. Lehrer. Un stimul îl reprezentase și controversa cu filosoful și sociologul D. Gusti, care, într-o vizită la Iași, aruncase întreaga răspundere pentru ceea ce numea criza învățământului românesc pe umerii corpului profesoral. Analiza întreprinsă, pornind de la experiența proprie de dascăl în învățământul secundar și de director interimar al unui mare liceu, se baza pe o cunoaștere solidă a situației de la noi, dar și pe una corespunzătoare a stării învățământului din alte țări și mai ales din Franța. Textele sale se aglutinează astfel într-o pledoarie pentru un liceu modern, dominat de un „regim de libertate inteligentă”, cu o programă analitică suplă, care să răspundă deopotrivă intereselor elevilor și celor ale societății. Se atinge și chestiunea, actuală și atunci, a necesității de a feri școala de imixtiunea politicului, a autorității vremelnice, a intervenționismului și influențelor oneroase. „Presiunea societății asupra școlii, scria profesorul Popa, cu o dureroasă luciditate, este indiscretă, imorală sau poate chiar criminală”¹⁸. Iar într-un alt articol, căruia îi punea ca moto cuvintele lui A. Bonnard, „La jeunesse a besoin de grandeur”, definește cu aceeași pătrundere chestiunea modelului care trebuie oferit tinerilor și schițează ceea ce ar trebui să fie misiunea școlii: „Tineretul nu va fi ridicat ca moral și cultură cu acest sistem înșelător de măgulire și de deschidere de false perspective asupra unui cult mistic al vieții. Să nu-l transformăm în chip nesocotit în judecător și conducător [...]. Dar să-i dăm oameni de admirat și modele de urmat. Să-l creștem la școala efortului încordate, aceasta e linia aspră a vieții de azi și avem datoria să-l pregătim pentru ea”¹⁹.

Articolele dedicate școlii îl pun pe autorul lor și în situația, greu de imaginat pentru omul ponderat, care își controla fiecare gest, care își făcuse din discreție un

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Jules Romain, mare european*, în „Opinia”, XXX, 1934, nr. 8119.

¹⁵ *Cultura engleză*, în „Opinia”, XXXI, 1935, nr. 8335.

¹⁶ *Între Orient și Occident*, în „Opinia”, XXXI, 1935, nr. 8351.

¹⁷ Arhivele Naționale Iași, Fond Liceul Militar – Iași, Dosar nr. 103.

¹⁸ *Sinuciderile în școală*, în „Opinia”, XXX, 1934, nr. 8099.

¹⁹ *Dureroase confirmări*, în „Opinia”, XXX, 1934, nr. 8102.

crez, de a lua armele polemicii. Obligat să răspundă atacurilor medicului I. Veisa, cel ce în coloanele ziarelor „Ziua”, sub pseudonimul I. Varga, și „Opinia”, acuza școala și profesorii cu intoleranță și uneori chiar cu suficiență, N. I. Popa o face aparent destins, surâzător, păstrând eleganța și echilibrul exprimării, făcând apel la argumentele bunului-simț și ale culturii. Sub masca surâsului se ascund însă o duritate, o tărie greu de bănuț. Această tărie vine din puterea convingerilor, din hotărârea pe care o pune în apărarea unor idei la care ține, a unor idealuri. Mai întâi, simte nevoia de a stabili limitele discuției: „Ideilor le stă bine în seninătatea sferelor ridicate. A discuta înseamnă a schimba idei obiectiv, cu gândul de a le confrunța, verifica și îmbogăți”²⁰. Trece apoi la demontarea afirmațiilor oponentului său, care comisese imprudența de a muta discuția în câmpul literaturii, referindu-se mai ales la Flaubert, și o va face metodic, afișând o nesfârșită răbdare, cântărind fiecare cuvânt, fiecare afirmație. Se simte însă printre rânduri o iritare, o înverșunare abia stăpânite care fac, la un moment dat, să exclame: „Eu înțeleg stilul violent și admir scrisul lui Jules Vallès, Léon Bloy, Léon Daudet. Îmi repugnă însă ca o jignire a gustului stilul mahalagesc”²¹. Va încheia tot sub imperiul surâsului, dominându-și revolta pentru acuzele nedrepte, cu următoarele recomandări: „Deși nu sunt doctor, îmi permit să-i dau un sfat dlui Veisa [...]. Pentru a canaliza mai inteligent rezervele de energii pe care le revarsă în polemici de ce n-ar întreprinde Domnia sa studiul psihiatric al unui scriitor contemporan cu nerv? I-aș propune un autor nou care, dacă nu-i poate oferi câmpul de observație al lui Flaubert, ar avea cel puțin meritul actualității [...], pe dl I. Varga, bunăoară”²². Altă dată, un șir de remarci nedrepte ale unuia dintre cei mai redevabili gazetari ieșeni, scriitorul Emil Serghie, directorul cotidianului „Lumea”, privitoare la activitatea Cercului „Luceafărul”, îl obligă să răspundă și o va face cu eleganță, desfășurând lanțul argumentelor cu o adevărată abilitate. Este un prilej nu numai de a pune la punct un preopinent greșit informat, ci și de a discuta despre activitatea cercului sau despre caracteristicile intelectualității locale, despre psihologia ei și despre ceea ce numește, spre deosebire de un anume „ieșenism” pe care și-l asumă, „celălalt ieșenism”, definit astfel: „Avem aici a face cu un întreg sistem gazetăresc, contra căruia recunosc că un om de bună credință nu poate lupta; este celălalt ieșenism, care afirmă pur și simplu, acela al suficienței, înarmat doar cu prestigiul pe care-l conferă oricărei vorbe scrise tiparul, mai ales în ochii celor nepregătiți și creduli”²³. Cu acest prilej, schițează și o excelentă caracterizare a experienței născute din contactul unui intelectual român cu atmosfera culturală pariziană: „O observație însă: avem și noi, poate ceva mai mult decât dl Serghie, experiența vieții pariziene, care pentru un intelectual autentic este mai întâi o severă baie de modestie intelectuală, o obligație de control nemilos, o nevoie imperioasă de

²⁰ *Polemici zadarnice*, în „Opinia”, XXX, 1934, nr. 8113.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

²³ *Răspuns dlui Emil Serghie*, în „Opinia”, XXX, 1934, nr. 8048.

obiectivitate, de măsură, o școală de simț al relativului; rezultat imediat: liberarea de tirania ultimei noutăți, *oroarea de snobism și superficialitate*. Este desigur un alt Paris decât acela îndeobște cunoscut în lumea românească. Dar este Parisul care gândește matur, care elaborează cu trudă lucruri durabile și care alcătuiește noblețea spiritului francez autentic. Aceasta-i școala severă la care ar trebui să ne supunem, pentru a ieși din superficialitatea care ne împresoară²⁴. Pentru cei care au avut privilegiul de a-l cunoaște pe profesorul N. I. Popa, atât cât era posibil, în interiorul unei relații de la magistrul la învățăcel, rândurile acestea, scrise acum mai bine de șaizeci de ani, nu sunt doar expresia unei stări emoționale determinate de rigorile și de provocările unei polemici. Ele definesc un mod de a vedea și de a înțelege lumea, nu doar aceea pariziană, un mod de a gândi și de a trăi. Poate mai mult decât din studiile docte, dedicate istoriei literaturii sau literaturii comparate, din aceste rânduri publicistice, uitate în paginile unei gazete, ne privește, cu înțelepciune și cu surâsul său înțelegător, pe deasupra fumului unei eterne țigări, acela pe care mulți dintre noi l-au socotit și continuă să-l socotească profesorul lor.

LE PORTRAIT D'UN INCONNU. N. I. POPA, PUBLICISTE

RÉSUMÉ

L'essai a en vue, à partir d'une série d'articles publiés dans le journal „Opinia” de Iassy, une face inconnue de l'historien littéraire et du comparatiste N. I. Popa, celle de publiciste et de polémiste. On y discute ses opinions relatives à la vie intellectuelle des années 1930/1940, on y souligne la complexité et la profondeur de l'information et de ses jugements en matière de littérature.

*Institutul de Filologie Română
„A. Philippide”
Iași, str. Codrescu, nr. 2*

---

²⁴ *Ibidem.*